

Události po Íliadě

- Události od Hektorova pohřbu až k Achilleově smrti – eposy: *Aithiopsis* (Arktínos z Mílétu), *Ílias mikra* (Leschés), *Íliú persis* (Arktínos); fragmenty;
- Achilleus po Hektorově pádu vykonává ještě řadu hrdinských činů (např. vítězství nad královnou Amazonek Penthesileiou, králem Aithiopů Memnónem /syn Éóje a Tithóna/ → rosa);
- smrt Achillea u Skajské brány šípem, který vyslal Paris (řízeno Apollónem) x pozdější básnictví Achilleus úkladně zavražděn při zasnubách s Priamovou dcerou Polyxenou;
- boj o Achilleovu mrtvolu a zbroj; vyznamenali se Odysseus a Aiás → spor o Achilleovy zbraně → vítěz Odysseus → Aiantova sebevražda (viz Achilleus, *Aiás*).

Dobytí Tróje

- Trója dobyta v 10. roce lstí;
- Odysseus získal proroctví od zajatého věštce Helléna: Trója měla padnout až Hérakleovými šípy (s Filoktétem) a za pomoci Achilleova syna Neoptolema → obojí Odysseovým přičiněním přivezeno (Sofokleovo drama *Filoktétés*). F – u Tróje vyléčen Mácháónem – zabil Parida.
- Odysseus s Diomedem odnesl z Tróje palladium.
- dřevěná socha koně (zhotovitel Épeios) → v jeho nitru 30 řeckých bojovníků, Řekové schováni u Tenedu; Trójané oklamání Sinónem;
- kněz Láokoón: *quidquid id est, timeo Danaos et dona ferentes* – Aen. II, 49 (*Buď to co buď, mám z Danaů strach, byť by dávali dary.*);
- Trója rozbořena, muži pobiti, ženy (včetně královny Hekaby a jejich snach a dcer) a děti do otroctví; Aineiás se svými druhy unikl z hořícího města.

Návraty

- po obětování Polyxeny na Achilleově hrobě v Sígeiu řecká flotila zpět domů
- nejlépe zdokumentovaný návratem od Tróje – cesta hrdiny Odyssea – druhý epos připisovaný slepému Homérovi: *Odysseia*.

Výstavba Odysseie

- Dva tematické okruhy: 1. lidová novela o muži, který je na cestách dlouho zdržován daleko od domova, a proto je považován za mrtvého a po návratu nalezne manželku obklopenou ženichy; 2. lodnické pohádky
- geografie.

Obsah Odysseie:

- **I:** Odysseus na ostrově Kalypsy. Shromáždění olympských bohů (rozzuřený Poseidón je u Aithiopů; Zeus si stěžuje na hříšnost lidí – Orestés zabil Aigistha; protiklad k Télemachovi, který v prvních zpěvech vystupuje do popředí); Athéna se zasazuje za Odysseův návrat – Hermés má být vyslán ke Kalypse, Athéna odchází coby král Tafiů Mentés k Télemachovi a po analýze situace radí svolat shromáždění a informovat se u Odysseových spolubojovníků po jeho osudu. Télemachos poznává, že jej navštívila bohyně – začátek jeho emancipace vůči ženichům i matce.
- **II:** Shromáždění lidu; odpověď Antinoova a Eurymachova (vysmívá se božskému znamení) – zjevná zpupnost ženichů – Léiokritos rozpouští zpupně shromáždění, aniž by se jednalo o Télemachově prosbě o loď; T. odplouvá v noci na lodi, k níž mu dopomohla Athéna v podobě Mentora.
- **III:** V Pylu se setkávají s Nestórem, Athéna mizí v podobě orla; T. odjíždí dalšího dne s Nestórovým synem Peisistratem do Sparty.
- **IV:** Vyprávění Meneláa a Heleny o Odysseových činech před Trójou; o Meneláově dobrodružném návratu a o Próteově vyprávění o konci Aianta lokerského a Agamemnóna + o pobytu Odyssea u Kalypsy. Ženiši strojí úklady Télemachovi. Pénélopé uklidněna snem, který jí seslala Athéna.
- **V:** Shromáždění bohů: Zeus rozhoduje vyslat Herma ke Kalypse. Nymfa neochotně přiměje Odyssea postavit vor. 18. dne se Odysseus blíží ke Scherii, ale Poseidón navrátivší se od Aithiopů vzbouří moře, které vor rozmetá. Odyssea zachrání závoj Leukothey. Třetího dne se octne na Scherii, kde usne.
- **VI:** Athéna snem přiměje Nausikau, aby šla s družkami na břeh vyprat prádlo. Odysseus dívky vyděsí. N. jej zaopatří a doprovodí do Athénina háje.
- **VII:** Odysseus zahalen v mlhu pronikne na dvůr Faiáků; prosí královnu Arétu; vypráví své osudy od odjezdu od Kalypsy; Alkinoos slibuje jej zavézt následujícího dne domů.
- **VIII:** Hostina; Démodokův zpěv o Achilleovi a Odysseovi; O. si halí hlavu; Alkinoos pořádá hry, O. zahanbuje Euryala; Démodokův zpěv o Afrodítě a Areovi; večer zpěv o trójském koni; Odysseus pláče; Alkinoos se ho ptá po jméně a osudu.
- **IX:** Odysseovo vyprávění o událostech po dobytí Tróje; Kikóni (bojovali i u Tróje); bouře (9 dnů) – přechod do pohádkového světa; Lótofagové (hrozba zapomnění za skvělou stravu); Kyklópové, Nikdo; Poseidónův hněv (božský hněv není v *Odysseie* primárním hybatelem událostí; řadu událostí uvedou do pohybu protagonisté – např. když Odysseovi druhové snědí Héliovy krávy).
- **X:** Aiolos vysílá Odyssea s příznivým západním větrem domů. 9 dnů plavba (přechod do reálného světa) – Odysseovi druhové otevírají Aiolův měch s větry; zpět u Aiola, ten odkazuje Odyssea jako bohy nenáviděného prokletce; po 6 dnech země Laistrygonů (pohádkový svět), Odysseus ztrácí ostatní loď a

pluje dále jen se svou; Aiaia; Kirké mění část druhů ve vepře; Odysseovi pomáhá Hermés rostlinou „moly“, ten nutí Kirku proměnit druhy zpět; jednoroční pobyt na ostrově; před odjezdem domů přiměje Kirké O. k sestupu do podsvětí.

- **XI:** Duše zemřelých – Elpenór, Odysseův druh, který spadl u Kirky ze střechy, Odysseova matka... – se shromáždí ke krvavé oběti; Teiresiás věští Odysseovi o návratu domů, o zkoušce u Héliových stád, o vítězství nad ženichy a smrti v cizině; katalog héroin; rozhovor s Agamemnónem a Achilleem; přehled mrtvých a hříšníků; Odysseus přerušuje vyprávění a připomíná Alkinoův slib, že jej zaveze domů, ale posluchači chtějí další vyprávění; odjezd stanoven na další den.
- **XII:** Od Kirky kolem Sirén, Skyllou kolem Charybdy na Thrínakii – Héliova stáda; zadržení nepříznivým větrem, hlad, Odysseovi druhové pojí ze stád – na další cestě zahynou v bouři, kterou sešle Zeus na Héliův popud; Odysseus se zachrání na lodním kýlu a stěžni, zahrán zpět k Charybdě, po 9 dnech přistane u Kalypsy.
- **XIII:** Faiáci obdarovávají Odyssea a přes noc jej dovezou na Ithaku; cestou zpět jejich loď proměněna v kámen; Odysseus poznává svou zemi až díky Athéně v podobě pastevce. Společně ukují plán; O. proměněn v žebráka.
- **XIV:** přijetí u pasáčka vepřů Eumaia – O. vypráví vymyšlenou historku.
- **XV:** Athéna přiměje Télemacha k návratu ze Sparty a pomůže mu vyhnout se nástraze ženichů; Eumaiovo vyprávění o Láertovi a o vlastním životě; Télemachos přichází k E.
- **XVI:** E. jde k Pénélopě se zprávou o Télemachově návratu, mezitím se O. nechává poznat T. a společně plánují zničení ženichů; ti však chtějí zabít T.
- **XVII:** T. jde domů, následují E. se žebrákem Odysseem; setkání se zpupným pasákem koz Melanthiem; Odysseův umírající pes Argos poznává svého pána; ženiši tupí Odyssea.
- **XVIII:** O. poráží žebráka Íra v souboji a varuje nejlepšího z ženichů Amfinoma; Pénélopé dává ženichům naději na nový sňatek; služka Melanthó a ženich Eurymachos tupí O.
- **XIX:** O. s T. odstraňují ze sálu zbraně, Athéna jim svítí; O. připravuje Pénélopu na Odysseův příchod; Eurykleia myje Odysseovi nohy; Pénélopé mluví o svém snu, který věští potrestání ženichů; na příští den stanovuje soutěž ve střelbě lukem, která rozhodne o jejím novém manželovi.
- **XX:** Athéna uspí O. rozhořčeného chováním služek; příznivá znamení; ženichům znamení nažene strach, takže nezabijí Télemacha; Theoklymenos věští ženichům pomstu.
- **XXI:** Pénélopé přináší Odysseův luk a do země jsou zaseknuty sekyrky; marné pokusy napnout na luk tětivu; O. se dává poznat věrným služebníkům; Eurykleia zavře služby a Filoitios – loajální pastýř – zamkne vrata; O. dostane do ruky svůj luk, natáhne na něj tětivu a prostřelí dvanácti sekyrami.

- **XXII:** Souboj s ženichy, Athéna pomáhá; ušetřeni jsou pěvec Fémios a hlasatel Medón; očista sálu; smrt nevěrných služek a Melanthia.
- **XXIII:** Pénélopé se zdráhá uvěřit Eurykleině zprávě o návratu muže; Odysseus nařizuje zpěv a tanec, aby vzbudil před Ithačany dojem, že se slaví svatba; Pénélopé poznává Odyssea díky tajemství stavby manželské postele; vzájemné vyprávění o prožitých událostech.
- **XXIV:** Průvod duší mrtvých ženichů do podsvětí; rozhovor Agamemnóna s Achilleem – vyzdvižení Pénélopiny věrnosti oproti Klytaiméstře; setkání Odyssea s otcem Láertem; boj příbuzných ženichů proti Odysseovi a jeho spojencům; Athéna strůjkyní míru mezi znesvářenými stranami.
- **Doba trvání *Odysseie*** – 40 dnů. Odysseus u Faiáků vypráví o svém bloudění od začátku ke Kalypse – přechod k *Ich*-vyprávění, předřazena **Télemacheia** (rámuje Odysseova dobrodružství, ohraničuje události na Ithace).

Bohové a lidé u Homéra

- Anthropomorfismus homérských bohů;
- Vztah lidí a bohů u Homéra – tři protiklady: 1. blízkost a distancovanost; 2. náklonnost a krutost; 3. svévole a právo;
- morálka homérských bohů: srov. hádka mezi Diem a Hérou (úvod 4. zpěvu); *Íl.* 16, 836; *Od.* 19, 109; *Od.* I, 28nn.; *Od.* 24, 351; *Od.* 6, 207 a 14, 57: žebráci a pocestní pochází od Dia; 17, 485...

Osudy Agamemnónovy a jeho rodu

- Aischylova trilogie: *Oresteia*; Sofoklés: *Élektrá*; Eurípidés: *Élektrá*; *Orestés*; *Ífigeneia v Aulidě*; *Ífigeneia v zemi Taurů*.
- První kus Aischylovy trilogie *Agamemnón*: Agamemnón po návratu zavražděn Klytaiméstrou a jejím milencem Aigisthem; ve hře vystupuje i trójská věštkyňe Cassandra (dva důvody jejich věštných schopností: 1. s bratrem Hellénem v chrámu Apollóna Thymbraia, kde oběma dětem hadi vylízali uši. 2. dar Apollóna výměnou za lásku);
- Druhý kus trilogie *Choéforoi (Oběť na hrobě)*: Orestés s přítelem Pyladem zpět ve vlasti; podporován svou sestrou Élektrou a na příkaz boha Apollóna vraždí matku Klytaiméstru i Aigistha → Erínye → Orestés prchá v šílenství pryč, aby našel řešení v Delfech.
- První kus Aischylovy trilogie *Eumenidy*: Orestés pronásledovaný Erínyemi dostává slib boha, že v Athénách se mu dostane soudu; zřízení areopagu; soud: obhájce Apollón, žalobkyně Erínye; rovnost hlasů zvrátí Athéna – dcera bez matky –, která vloží svůj hlasovací kámen pro Oresta; ustanovení kultu Eumenidy

- Eurípidés, *Ífigeneia v Tauridě*: část Erínyí stále pronásleduje Oresta → má ze země Taurů do Řecka přivést sošku bohyně Artemidy; tam kněžkou Ífigeneia (obětována v Aulidě – podobně jako jiné dívky před bitvou jako např. Makaria – v posledním okamžiku zachráněna Artemidou – nahrazena laní, medvědem, býkem, nebo skrze eidolon); když sem přípluje Orestés s Pyladem, má je Í. obětovat; anagnorise (pomocí dopisu); útěk do Řecka a odvezení sochy Artemidy = *aition* pro celou řadu Artemidiných kultů se starobytlou soškou (Artemis Orthia ve Spartě; Falekitis v Tyndaridě a Diana Nemorensis v Aricii); Í. nadále kněžkou Artemidy v Brauroně, nebo po své smrti zasnoubena s Achilleem na Leuké, rajském „Bílém ostrově“.
- Receptce: J. W. Goethe: *Iphigenie auf Tauris*.

Další návraty

- **Meneláos**: u Maleje (mys na jihozápadě Peloponnésu) přepaden bouří → na Krétu a pak do Egypta; setkání s Helenou – Eurípidés, *Helena* (Stésichoros);
- **Lokerský Aiás**: (Oíleův syn) při dobývání Tróje *hybris* – znásilnil Kassandru, která se utekla pod ochranu Athény; → do velké bouřky, loď ztroskotala u mysu Kaféreus (JV Euboie); Aiás se zachránil na skále → opět *hybris* → Poseidón trojzubcem rozbil skálu → Aiás spadl do vody a utopil se.
- **Diomédés, Filoktétés a Idomeneus**: byli ze své vlasti brzy vyhnáni → všichni tři do Itálie;
- **Teukros**: na Salamínu → otec Telamón jej vyhnal → na Kypr.

Aineiás/Aeneas

- známo z vyprávění římských historiografů a básníků, nejznámější: epos *Aeneis* od P. Vergilia Marona;
- Aineiás, potomek vedlejší linie dardanovského královského rodu, syn Anchísa a bohyně Afrodíty (viz homérský hymnus na Afrodítu) z padající Tróje s nemohoucím otcem na ramenu – *pietas*; ztráta manželky Kreúsy; zachránil synka Askania a sošky trójských Penátů;
- z přístavu Antandros na moře → Thrákie a Délos: rada, aby vyhledal pravlast svých předků – Krétu? – vidění ve snu → do Itálie.
- bouře → do Íonského moře; u Strofad Harpyje; v Buthrotu setkání s trójským princem Hellénem a jeho novou ženou Andromachu (bývalá žena Hektora, poté otrokyně Neoprolema)...
- bouře → k africkým břehům; přijat foiníckou královnou a zakladatelkou Kartága Didonou (již u Gnaea Naevia);
- Aeneas pluje dál na Jovův příkaz;

- blízko osady Kýmé sestup s věštkyní Sibyllou do podsvětí (*katabasis*)
- vyloďení v okolí Laurenta v Latii; místní král Latinus nabídne místo k založení nového města i svou dceru Lavinii za manželku;
- boj s Turnem, králem Rutulů; Latinova smrt, Aeneas jeho následovníkem
- založení Lavinia;
- Vergiliovým hlavním vzorem Homér; Vergilius obnovil jeho souborné dílo: 24 zpěvů promítnul do 12 knih; zaměněno pořadí *Íliady* a *Odysseie*.